

ТАЪЛИМ МУАССАСАСИДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Қораев Самаридин Баракаевич

Чирчиқ давлат педагогика институти доценти.

Эргашева Мохинур Комил қизи

Алимов Ўлмасжон Исмат ўғли

Чирчиқ давлат педагогика институти 3 босқич талабалари.

Аннотация: *Мақолада мустақил таълим тизмини такомиллаштириш тамойиллари, талабаларнинг мустақил таълим траекториясидаги имкониятлари ва мустақил таълимни ташкил этишда ўз ечимини кутаётган муаммолар ҳақида сўз боради.*

Калит сўзлар: *мустақил таълим, мобиллик, талаба, баҳолаш, услуб, маҳорат, технология, фаолият, муаммо.*

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ НЕЗАВИСИМОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

Аннотация: *В статье рассматриваются принципы совершенствования системы самостоятельного обучения, возможности обучающихся в траектории самостоятельного обучения и проблемы, которые необходимо решить при организации самостоятельного обучения.*

Ключевые слова: *самостоятельное обучение, мобильность, студент, оценивание, стиль, умение, технология, деятельность, проблема.*

ISSUES OF IMPROVING THE INDEPENDENT EDUCATION SYSTEM IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Annotation: *The article discusses the principles of improving the system of independent learning, the opportunities of students in the trajectory of independent learning and the problems that need to be addressed in the organization of independent learning.*

Keywords: *independent learning, mobility, student, assessment, style, skill, technology, activity, problem.*

Бугунги кун таълим тизимида олиб борилаётган ислохатлар талабаларда мустақил таълим кўникмаларини ривожлантиришга ундамоқда. Мустақил таълим талабанинг турли фаолиятининг ажралмас қисмига айланмоқда. Матнли ахборотни намоён этувчи мустақил таълимдан комплекс ахборотларга (матнли, графикли, аудиовизуал) эга бўлишни таъминловчи мустақил таълимга

ўтилмоқда. Янги ахборот воситалари илмий, таълим, ишлаб чиқариш, ташкилий соҳалардаги мустақил таълим жараёнини фаоллаштирмоқда. Мустақил таълимнинг ривожланиши ўқув-билиш компетенцияларига эга бўлишнинг асосий механизмларидан бири. Шу боис ўқув технологияларини таълим жараёнига жорий этиш зарурати тақозо этилмоқда.

Мустақил таълимни педагогик технологиялар асосида ташкил этишда бир неча тамойилга эътибор қаратиш муҳим аҳамиятга эга.

Мустақил таълимнинг биринчи тамойили таълим-тарбия жараёнини лойиҳалаштириш ва амалга оширишдаги тизимлик. Бунда маъмурий, педагогик ва таълим олиш субъектларини ўз ичига олувчи мустақил таълим бошқарувига тизимли ёндашиш зарур. Маъмурий бошқарув: мустақил таълимнинг ташкилий, моддий-техник ва ахборот таъминоти; педагогик бошқарув: консультациялар, назорат ва мустақил таълим сифатини баҳолаш; таълим олиш субъектлари бошқаруви: мустақил таълимни ташкил этиш шакллари билан боғлиқ.

Мустақил таълимнинг иккинчи тамойили талабаларни мустақил таълимда рағбатлантириш. У талабада мустақил таълимга нисбатан касбий ва малакавий қизиқишларни уйғотади.

Мустақил таълим дидактикаси учинчи тамойил бўлиб, ўқишнинг мақсади, мазмуни, қоида ва услубларини белгилайди. Талабаларда ноанъанавий масалаларни ҳал этиш асосида ётувчи билимларни шакллантиради ва ижодий фаолият учун замин яратади.

Мустақил таълимнинг тўртинчи тамойили эгалланган билим ва кўникмаларни тизимли назорат этиш ва баҳолаш. Тизимли назорат, муаммоларни олдиндан кўриш ва ҳал этишдаги тескари алоқа. Бу талабаларнинг эришган ютуқларини баҳолаш, ўқишнинг паст натижалари сабабларини аниқлаш; камчиликларни бартараф этишга мўлжалланган [1].

Талабаларнинг академик мобиллиги, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантиришда уларнинг фаоллиги ва мустақиллигини таъминлашга қаратилган ташкилотчилик фаолиятлари ҳисобга олинади. Бунда қуйидаги муҳим вазифаларни бажариши лозим: мустақил таълим жараёнини лойиҳалаш, натижаларни башорат қилиш, муаммоларни ҳал этиш, техника ва технология соҳасидага ўзгаришлардан хабардор бўлиш, билими, ижодий қобилияти, ўқув-билиш компетенцияларини ривожлантириш. Талабалар мустақил таълим даврида мазкур вазифаларни амалга оширишда педагогика, педагогик маҳорат, педагогик технологиялар, психология фанлари бўйича олган билимларини амалиётда қўллаши орқали касбий фаолиятга тайёр эканликларини намоён эта олиш имкониятига эга бўладилар [2, 3].

Талабаларнинг мустақил таълим олишлари учун катта имкониятлар мавжуд. Бироқ ҳозирги вақтда ўқув-тарбия жараёнида талабаларда мустақил таълим олиш кўникма ва малакаларини шакллантириш масаласига долзарб педагогик муаммо сифатида қаралмайди, мустақил таълим мазмунини таҳлил

қилиш ва ишлаб чиқишга замонавий нуқтаи назардан ёндашилмайди, унинг самарали метод, шакл ҳамда воситаларидан фойдаланишга етарлича эътибор берилмайди.

Бу талабаларнинг мустақил таълимини ташкил этиш, амалга ошириш, назорат қилиш борасида қатор педагогик муаммолар мавжудлигини билдиради. Мазкур масалаларни илмий-педагогик нуқтаи назардан ўрганиш, бошланғич таълим жараёнида талабаларнинг мустақил таълим олишга бўлган эҳтиёжини эътиборга олиш ва мустақил таълим олишлари учун етарли шарт-шароит яратиб бериш зарур. Энг аввало қуйидаги масалаларга танқидий ёндашиш лозим: биринчидан, талабаларнинг мустақил ишини ташкил этиш эҳтиёжининг назарий таълим билан узвийлиги; иккинчидан, таълим жараёнида мустақил ишни ташкил этишга оид муаммоларнинг тизимли тадқиқ этилмаганлиги; учинчидан, ўқитиладиган фанлардан талабалар мустақил ишини ташкил этишнинг илмий-методик жиҳатдан асосланмаганлиги; тўртинчидан, фанлардан талабалар мустақил ишини ташкил этиш юзасидан амалий-методик тавсия ва хулосаларнинг ишлаб чиқилмаганлиги.

Бу борада ўз ечимини кутаётган муаммолар мавжуд:

-таълим муассасаларида мустақил таълимни ташкил этиш орқали талабаларнинг академик мобиллиги, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантириш мазмуни уларнинг йўналиши билан боғлиқ бўлган хусусиятларни бугунги кун талаблари асосида қамраб олмаганлиги;

- мазкур мазмунни белгилаб берувчи қўлланма ва дастурларнинг деярли йўқлиги;

-талабаларнинг академик мобиллиги, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантириш жараёнига махсус педагогик ҳамда амалий тажрибага эга бўлган профессор-ўқитувчиларнинг жалб этилмаганлиги;

-талабаларда академик мобиллик, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантиришга нисбатан қизиқиш талаб даражасида шаклланмаганлиги, уларда мустақил фаолликнинг ривожланмаганлиги; таълим муассасалари ўртасида интеграциянинг йўқлиги;

-мустақил таълим жараёнининг илмийлигига, замон талабларига мослигига, турмуш ва амалиёт билан боғланишига юзаки қарашлик;

- билим беришда талабаларнинг аввалги билимлари, ҳаётий тажрибалари етарлича ҳисобга олинмаслиги;

-талабаларнинг академик мобиллиги, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантириш воситалари ва бошқа материаллардан самарасиз фойдаланиш, иш услубларини нотўғри танлаш;

-талабаларнинг академик мобиллиги, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантиришга йўналтирилган ўқув материаллари мазмунига етарлича эътибор бермаслик, мавзудан чекиниш ҳолатлари, олинган назарий билимлардан амалиётда фойдалана олмаслик;

Шундай қилиб, мустақил таълимни ташкил этиш орқали талабаларнинг академик мобиллиги, ўзлаштириш даражаси ва қобилиятларини ривожлантиришдан кўзланган мақсадни аниқ қўймасдан туриб кўзланган натижага эришиш, аниқ мақсадсиз эса белгиланган вазифаларни амалга ошириш ва амалий натижага эришиш мумкин эмас. Мақсад қандай қўйилса натижа ҳам шундай бўлади. Педагог ўз олдига аниқ якуний мақсадни қўйсагина, унга эришиш йўллари излайди. Мақсадни қўйишда эҳтиёж ва муаммоларни таҳлил қилиш, мақсадни муҳим муаммоларга қаратиш, жиддий ва аниқ мақсадларни қўйиш, мақсадларни унга эришилганликни аниқлаш

йўлида шакллантириш, мотивация уйғотувчи мақсадларни қўйиш, ҳар бир кўзланган мақсаднинг дастур мақсадига мос келишини таъминлаш талабларига амал қилиш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Алексеев В.Е. Педагогические основы обучения техническому творчеству учащихся средних профтехучилищ: Автореф. дис... докт. пед. наук. – Т.: 1990. - 40 с.
2. Қўйсинов О.А. Касб таълими йўналиши бакалавр ўқитувчиларини тайёрлашда мустақил таълимнинг илмий методик асослари: Дис... пед.фан.ном. - Тошкент: ТДПУ, 2008.-160 б.
3. Халилов Н. Мустақил таълим шакллари// Халқ таълими. -Тошкент, 2002. - №5. -Б. 51-54.

